

Huisverbod en crisisopvang bij ouderenmishandeling: Onderzoeksverantwoording

De tekst op deze website is gebaseerd op een onderzoek in opdracht van het ministerie van VWS naar de wenselijkheid en mogelijkheden voor het gebruik van het huisverbod en crisisopvang bij ouderenmishandeling. Het onderzoek heeft er als volgt uitgezien.

1. Deskstudie: literatuurstudie naar ouderenmishandeling en het huisverbod om inzicht te krijgen in de aard van het geweld en de mogelijkheid om bij de verschillende vormen van ouderenmishandeling een huisverbod of crisisopvang in te zetten.
2. Interviews met (praktijk)deskundigen om inzicht te krijgen in het bovenstaande plus daarbij kennis te verzamelen over bestaande ervaringen met crisisopvang bij ouderenmishandeling en de wenselijkheid om het huisverbod en crisisopvang bij deze vorm van geweld in te zetten. Er is gesproken met vertegenwoordigers van:
 - a. De politie Amsterdam-Amstelland (regionaal projectcoördinator senioren en veiligheid);
 - b. De gemeente en het SHG in Den Haag (beleidsmedewerker en casemanager);
 - c. Het SHG in Groningen (casemanager);
 - d. De GGD Rotterdam-Rijnmond (projectleider stedelijk team ouderenmishandeling);
 - e. De gemeente Alkmaar (ouderenadviseur);
 - f. Brabants Coördinatiepunt Huiselijk Geweld.

En daarnaast met mw. dr. D.P. Touwen, werkzaam bij het Leids Universitair Medisch Centrum op het gebied van ethiek en recht van de gezondheidszorg en mw. M. van Bavel, deskundige op het gebied van ouderenmishandeling.

3. Enquête onder alle centrumgemeenten vrouwenopvang over ervaringen met het huisverbod bij ouderenmishandeling en over bestaande voorzieningen voor crisisopvang voor mishandelde ouderen. Van deze 35 gemeenten leverden er 26 (een deel van) de gevraagde informatie aan. De uitkomst van de enquête is gebruikt voor de teksten over het huisverbod en crisisopvang in de praktijk.
4. Interviews met medewerkers van Steunpunten Huiselijk Geweld (casemanagers of coördinatoren) in 15 centrumgemeenten, die ervaring hebben met het opleggen van huisverboden bij ouderenmishandeling. In de gesprekken zijn concrete casussen doorgesproken. De casuïstiek die in de tekst is opgenomen, is op deze gesprekken gebaseerd. Bij de gesprekken viel overigens op dat Steunpunten huisverboden niet kunnen selecteren op de relatie tussen pleger en slachtoffer (in dit geval ouderenmishandeling). Er werden casussen aangedragen waarbij de betrokken slachtoffers ouder dan 65 jaar waren. Niet in alle gevallen was hierbij daadwerkelijk sprake van ouderenmishandeling; het ging in een deel van de casussen ook om 'regulier' partnergeweld.

Uiteraard waren de respondenten in dit onderzoek het niet altijd met elkaar eens over de wenselijkheid en mogelijkheden om een huisverbod op te leggen of crisisopvang in te zetten bij ouderenmishandeling. In de tekst is op basis van voor- en tegenargumenten van respondenten en op basis van de deskstudie een visie gegeven op de toepassing van het huisverbod en crisisopvang bij ouderenmishandeling. Alle argumenten zijn in het opstellen van de tekst betrokken. Er is voor gekozen niet al deze argumenten weer te geven maar duidelijke keuzes te maken. Een uitzondering is het opleggen van huisverboden aan mantelzorgers en bij niet-opzettelijk geweld: deze discussies waren dermate prominent aanwezig, dat beide punten expliciet terugkomen in de tekst.

Van belang om nog hier te vermelden is het volgende. Over de aard en omvang van ouderenmishandeling is weinig bekend. Dat leidt tot een aantal problemen bij de aanpak ervan, die ook spelen bij het gebruik van crisisopvang en het huisverbod:

- Veel ouderenmishandeling blijft verborgen. Op dit moment lijkt met name financiële uitbuiting aan het licht te komen via de politie en de hulpverlening. Meldingen van andere vormen van ouderenmishandeling – buiten de context van de professionele verzorging, waar sinds dit jaar een apart meldpunt voor bestaat – lijken weinig als zodanig te worden gemeld. Dat zal deels te maken hebben met de schaamte en de loyaliteit van het slachtoffer aan de pleger (gezien de afhankelijkheidsrelatie waarin het slachtoffer verkeert). Het is echter daarnaast waarschijnlijk dat ouderenmishandeling niet altijd als zodanig wordt herkend. Een voorbeeld is verwaarlozing: het is goed mogelijk dat verwaarloosde ouderen uiteindelijk (al dan niet via crisisplekken en een spoedindicatie) terecht komen in verpleeg- en verzorgingshuizen, zonder dat de onderliggende problematiek wordt erkend.
- De behoefte aan de instrumenten huisverbod en crisisopvang bij ouderenmishandeling kan niet worden vastgesteld. In dit onderzoek is nagegaan in welke situaties de inzet van deze instrumenten wenselijk en mogelijk is. Hoe vaak die situaties zich voordoen, is echter onbekend. Daarom is het bijvoorbeeld niet vreemd dat diverse gemeenten aangeven dat – hoewel zij daar niet over beschikken – er geen behoefte is aan opvangplekken voor mishandelde ouderen: de situaties waarin deze behoefte bestaat, zijn onzichtbaar.
- Het is niet vast te stellen of het huisverbod zo weinig wordt toegepast bij ouderenmishandeling omdat daarvoor geschikte situaties zich niet voordoen, omdat die situaties niet bekend zijn en/of herkend worden door politie en hulpverlening, of omdat politie en hulpverlening ook in situaties van ernstig en onmiddellijk gevaar bij ouderenmishandeling liever op een andere manier interveniëren.